

Flytteforbud for mor etter samlivsbrudd

Magne Raundalen

Magne Raundalen, denne månedens kronikkforfatter, er bestefar og spesialist i barnpsykologi, knyttet til Senter for Krisepsykologi i Bergen. Sammen med Marit Netland, Kjell Underlid, Ingunn Skre, Anne Skard og Peder Kjøs er han invitert av Tidsskriftet som fast kronikør. Neste måned: Marit Netland.

Overskriften på månedens kronikk er ikke helt presis, bare nesten. Den dreier seg om at Barnelovsutvalgets flertall har foreslått for regjeringen at flytting med barn etter samlivsbrudd ikke lenger skal legges under bostedskompetansen, men høre til foreldreansvaret. Oversatt til norsk betyr det at den barnet bor fast hos, ikke lenger kan flytte fritt med barnet. Den andre av barnets foreldre, fortsatt kalt samværsforelderen, må være enig. Flytteønsket kan bringes inn for domstolene for å veies, og deretter stemples som godkjent eller avslått. Når det store flertallet blant barna bor hos mor, vil dette i vesentlig grad dreie seg om å åpne en mulighet for at far kan stanse mor og barn dersom de er på flyttefot. Er dette vel gjennomtenkt?

Jeg er redd for at flytteforbudet, som jeg velger å kalle det, blir en verkebyll i stedet for et sprang framover i likestillingsarbeidet

Det store bildet

Hovedtanken til flertallet i Barnelovsutvalget er, slik jeg leser det, oppsummert slik: Far har beveget seg så mye og så langt i riktig retning når det gjelder deltagelse i barnas liv, at felles foreldreansvar begynner å bli regelen. Dette må gis et reelt innhold slik at far i Mandal ikke blir fellesansvarlig for et barn i Kirkenes. Det styrker forslaget at felles foreldreansvar i svært mange tilfeller har vært til barnets beste. Dette høres da fornuftig ut?

I et samtidshistorisk perspektiv tror jeg ikke at man kan konkludere med at det hovedsakelig er lovgivningen som har hindret menn og fedre i mer aktiv deltagelse i barnas liv der hjemme, ei heller i å velge barneog omsorgsykker der ute. Det er et komplekst sammensatt bilde, men vi kan gjenkjenne linjene i landskapet: kjønnsrolle, mansrolle, farsrolle, politikken, arbeidslivet, lønn, fordeler, prestisje og privilegier. Det er åpenbart at det har vært betydelig bevegelse i positiv retning på dette feltet de/det siste tiår. Bevegelsen har vært langt mer synlig, og i alle fall hørbar, på arenaen familie enn når det gjelder valg av yrker som sykepleier, førskolelærer og lærer. Mest sett og hørt har far vært etter samlivsbrudd, som av fremtredende forskere er blitt kalt en slagmark. I et lengre perspektiv har mannstrenden i yrkesvalg vært i revers. Det jeg tenker på, er at mennene gradvis har forlatt så vel skolen som barnesykehuset. For eksempel er et prestisjefyllt og framtidsrettet yrke som barnelege gradvis i ferd med å bli et kvinneyrke.

Til barnets beste

Barneloven er selvsagt meget viktig fordi den skal regulere forholdet i familien med utgangspunkt i Barnekonvensjonens formuleringer om barnets beste. Det er et godt utgangspunkt, men begrepet kan lett fortynnes til å bli en frase. Etter min oppfatning er den moralske bunnplanken «barnets beste» først og fremst viktig som brekkstang for avgjørelser når vokseninteresser står i motsetning til eller kommer i direkte konflikt med det vi anser er bra, bedre og best for barn. Et overordnet prinsipp som skal styre tenkningen, er at det er best for barn å ha godt og jevnlig kontakt- og læringsforhold til begge foreldrene. I denne sammenhengen kunne man gjerne plusse på at det åpner mulighetene for god og jevnlig kontakt- og læringsrelasjon til besteforeldre, og nettverk for øvrig kan henge sammen med det. Dermed har vi klart for oss at brudd i kontakten mellom to foreldre og to slekts- og venner nettverk kan bli et stort tap for barnet. Dette er så generelt anerkjent at vi tenker at vi må bruke lovgivningen for å sikre barnet disse fordelene også etter samlivsbrudd.

Neste trinn i vår tenkning blir at det kan vi først og fremst gjøre dersom vi gir begrepet «felles foreldreansvar etter samlivsbrudd» et reelt innhold og fremmer likestillingen i familien ved å rette opp skjevheter som har rammet far. Dette har skjedd i en gradvis prosess. Morsfordelene er redusert. I tillegg har barnet kommet sterkere inn i bildet ved at de blant annet skal høres i barnefordelingsaker fra de er sju år gamle. Mye av dette kan gå under overskriften «Verden går framover».

Flertallet i Barnelovsutvalget (NOU nr. 9–2008) har ansett flytting etter samlivsbrudd som et brennpunkt i denne sammenhengen. Jeg ser og forstår de gode begrunnelsene for det, men har likevel betydelige betenkeligheter, blant annet med utgangspunkt i «det store bildet».

Mine betenkeligheter

Jeg kan ikke gå helhjertet inn for et flytteforbud med varslingsplikt. De fleste bostedsforeldre som nå får sine rettigheter til å flytte svært begrenset, er kvinner, det vil si barnas mor. Det i seg selv kan introdusere en ny slagmark. I svært mange tilfeller har mor «gått med på» at fars yrke har vært bestemmende for bosted, eventuelt fjernt fra hennes eget slekt og venne-nettverk. Muligheten for hjelp og støtte ved å flytte nærmere dem etter samlivsbruddet kan nå bli stengt. Bostedsforelderen kan ha mange andre, gode, grunner til å ville flytte med barna, for eksempel vold og trussel om vold. Domstolene har vist at de ikke innehar kompetanse til å være den saklig vurderende instans som skal veie disse grunnene, for med loven i hånd å nekte henne dette. I arbeidet med likestilling for kvinner gjennom tidene har menns hindringer vært et sentralt punkt. Jeg er derfor redd for at flytteforbudet, som jeg velger å kalle det, blir en verkebyll i stedet for et sprang framover i likestillingsarbeidet.

Selv om det er vanskelig å ha en klar «cost-benefitanalyse» på vegne av barna når det gjelder disse spørsmålene, er det tungtveiende argumenter på kostnadssiden.

I det store bildet har fedre vært mest hørbare på rettighetssiden, og mødrene mest synlige i den daglige omsorgen. Vi må tenke på hvilke hjemlige klimaendringer i negativ retning flytteforbudet vil kunne føre til hvis sliterne føler seg overkjørt av gratispassasjerene. Hvordan ville en enkel nasjonal statistikk se ut hvis man i ett år registrerte hvem som bringer og henter barn i barnehagen, og hvem som sitter i ukevis ved sykesengen på barnesykehuset? Den skarpstilte problemstillingen bygger på sviktende tallmateriale, men dreier seg klart om at mannen må bevege seg mer i landskapet for at loven skal fungere som et brukbart veikart for bedre liv for barna etter samlivsbruddet. Er det rett det som står i avisene, at det er stor svikt hos dagens fedre i bruken av sine permisjonsrettigheter etter barnefødsler? Vil flytteforbudet medføre flere og konfliktskapende rettssaker, og vil mange forsøke

å unngå felles foreldreansvar under megling og rettssak? Hva gjør vi når vi bringer flere barn fra sjuårsalderen inn til nok en høring i intense konflikter mellom mor og far, som vi av erfaring vet kan pågå i årevis?

Mitt forslag til barnets beste

Hvor ender mitt regnestykke som vektet de gode forslagene og mulige fordeler for barn mot betenkelighetene og tungtveiende bekymringer for negative konsekvenser? Det ender kort og godt i et forslag om at begrensningene på bostedforeldrene, far eller mor, kun blir gjeldende for barn under 7 år. Da har man tatt vare på den skjøreste perioden for barnets relasjonsbygging til begge foreldre etter samlivsbrudd. Samtidig skal barn som opplever skilsmisse, bli hørt etter det alderstrinnet. Barnet blir mer selvstendig og robust fra år til år, og det takler reiser på en annen måte. Det er ett år etter skolestart, og vi vet at skolen er en stabiliserende faktor i småbarnsfamilien. Med en slik strategi har man minsket antallet av antatte flyttekonflikter. Samtidig har man tatt vare på den mest avgjørende utviklingsperioden både når det gjelder barnets egen vekst og når det gjelder etableringen av en stabil relasjon til begge foreldre. Og argumentene er knyttet sterkere til barns beste.